

การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา
ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*

AN ANALYSIS OF THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES IN
THE VOLUNTEER WORK OF THE WAT SAKAET COMMUNITY,
MUANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระสถาพร ปุณณนโธ (ร่าจวนจร)

Phra Sathaporn Punnanando (Rumjounjorn)

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล

Phrakrukositwatthanukul

พระครูโกศลอรธกิจ

Phrakrukosolarthakit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: sathaporn_rumjounjorn@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นตัวแทนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำท้องถิ่น 2) หัวหน้าชุมชน และ 3) ประชาชนทั่วไป จำนวน 9 คน โดยนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวมผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา คือ แรงจูงใจเป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของจิตอาสา ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจภายในและภายนอกที่ควบคู่กันจนเกิดเป็นแรงผลักดันให้ขับเคลื่อน หรือเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเกิดความเห็นใจในความทุกข์ของผู้อื่น ทำให้เกิดเป็นความเสียสละและปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์นั้น 2) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสา คือ สาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 2.1) เมตตาทายกรรม 2.2) เมตตาจักษกรรม 2.3) เมตตาโมกกรรม 2.4) สาธารณโภคี 2.5) สีลสามัญญตา และ 2.6) ทิฏฐิสามัญญตา และ 3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา คือ การเปลี่ยนแปลงวิธีคิด เกิดการกระตุ้นการใช้ความคิดของคนชุมชนให้รู้จักคิดอย่างถูกต้อง เป็น

* Received 20 August 2019; Revised 25 September 2019; Accepted 29 October 2019

วิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดปัญญา รู้คิดเท่าทันเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง สัมพันธ์กับการพัฒนาการของชีวิต เกิดผลต่อสิ่งต่าง ๆ โดยรวมทำให้เกิดพฤติกรรมจิตอาสา อย่างยั่งยืนในการดำเนินชีวิตและสังคม

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักพุทธธรรม, จิตอาสา, ชุมชนวัดสระเกษ

Abstract

The purposes of this research were: 1) study the concept and theory of volunteer spirit and the principle of volunteer work, 2) investigate the Dharma principles of volunteer work in Theravada Buddhist scriptures, and 3) analyze the application of Dharma principles in the volunteer work of Wat Sakaet community, Muang district, Songkhla province. The study was quantitative research method by the document and in-depth interviews. Select purposive sampling group to represent people with volunteer work of Wat sakaet community, Muang district, Songkhla province, divided into 3 groups include: 1) local leadership, 2) community leadership, and 3) ordinary for total 9 persons. By analyzing the content and summarizing The research was found that: 1) The concept and theory of volunteer spirit are: creating the motivation of volunteer work. This is caused by both internal and external motives that create a driving force. Or as a driving force in the suffering of others Causing a sacrifice and a desire to help others from suffering, 2) The Dharma principle of volunteer were 6 Saraniyadhamma (virtues for fraternal living) such as: 2.1) Mettākāyakkamma (to be amiable in deed), 2.2) Mettāvācikkamma (to be amiable in word), 2.3) Mettāmanokamma (to be amiable in thought), 2.4) Sādhāranabhogitā (to share any lawful gains with virtuous fellows), 5) Silasāmannatā (to keep without blemish the rules of conduct along with one's fellows), and 6) Ditthisāmannatā (to be endowed with right views along with one's fellow). And 3) To analyze the application of Dharma principles in the volunteer by changing the way of thinking to stimulate the ideas of the community correctly that was to develop wisdom the mselves, be aware of all things as truly that related to the development of life so effective to the attitude towards things, as the overview of result was sustainable volunteering behavior in their lives and society.

Keywords: Application, Dharma Principles, Volunteer, Wat Sakaet Community

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านตามกระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมโลก ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ในเชิงบวก คือ ทำให้คนมีโอกาสรู้จักวัฒนธรรมใหม่ ๆ เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุวัฒนธรรม แต่ในเชิงลบวัฒนธรรมที่ต่างสามารถสร้างค่านิยมการเป็นพวกเรากว้างขวางทำให้ผู้คนส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาความสุขส่วนตัวมากกว่าการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ชุมชนเกิดภาวะต่างคนต่างอยู่ความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมลดลง มีความแตกแยกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและเกาะกลุ่มเอาตัวรอด ผลที่มาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทยให้ผลกระทบทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะการเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัตถุนิยม และกระตุ้นใ้มน้าวส่งเสริมให้บุคคลโดยเฉพาะเยาวชนวัยหนุ่มสาวอันเป็นพลังสำคัญของสังคม ในอนาคตตั้งเป้าหมายของชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและวิถีแบบฟุ้งเฟ้อ รักความสบาย เน้นการแข่งขัน เกิดความคิดเอาตัวใครตัวมันขาดจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตอาสา ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้มีการทบทวนสถานะของประเทศไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ในด้านสังคมเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กันเพื่อความอยู่ดีมีสุขของทุกคน จึงได้มีการเน้นในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาส่งผลให้มีการรวมตัวและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน มีการสร้างคุณค่าด้านการสำนึก รักบ้านเกิดด้วยการเตรียมศักยภาพรองรับทางด้านการบริหารของภาครัฐเพื่อส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งการรักษาคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกกลืนกลายมานานมาปรับใช้ให้กับสถานการณ์ประเทศที่เปลี่ยนไปอย่างเหมาะสมทั้งระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องการเห็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่เริ่มเสื่อมถอยลง มีการสร้างแนวทางการปลูกฝังที่ดีทางด้านจิตใจ

ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) “จิตอาสา” เป็นลักษณะเป็นจิตที่ไม่นิ่งดูดายต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้คน และปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทาน ให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วยด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น แต่การอาสาช่วยด้วยจิตวิญญานของมนุษย์ที่แท้จริงจากอดีตที่ผ่านมาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลหรือให้ความอนุเคราะห์ต่อกันและกัน จนเป็นอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของคนไทย จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศ โดยมีหลักการ

สำคัญคือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศได้ตระหนักถึงความสำคัญ ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข ในสังคม” จึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มุ่งหวังให้มีการใช้ทรัพยากรทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรได้อย่างคุ้มค่า ไม่เกิดการสูญเปล่า และมีความคล่องตัว ซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านประสิทธิภาพ (ประทีปพรหม ภาวนะวัฒน์, 2556)

การนำหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือเป็นแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาในปัจจุบัน โดยความสำคัญของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การตระหนักถึงคุณค่าของการให้และการช่วยเหลือผู้อื่นผ่านหลักพุทธธรรมต่าง ๆ (พระสมณิก ติสสวโส (มโนธรรม), 2555) รวมทั้ง หลักคำสอนและหลักปฏิบัติที่เกี่ยวกับการให้และการช่วยเหลือผู้อื่นให้ลึกซึ้ง พัฒนาจนถึงระดับที่ผู้ให้สามารถเสียสละ ความเห็นแก่ตัว หรือความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนของตน ซึ่งหลักพุทธธรรม คือ หลักธรรม คำสอน ที่เชื่อกันว่า เป็นผลแห่งการค้นคว้า เป็นภูมิรู้ภูมิปัญญาของพระพุทธองค์ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อมา และได้ชื่อว่า เป็นภูมิปัญญาของโลก เป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติ ได้แก่ ทาน พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 บุญกิริยาวัตถุ 10 เป็นต้น (พระครูอาทรปริยัติยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น), 2555) ดังนั้น การเป็นจิตอาสา คือ ผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งที่ตนเองมีแม้กระทั่งเวลาเพื่อเพื่อแผ่ให้กับส่วนรวม (พระสุนทร ธมมธโร (บุญคง), 2560) เนื่องจากชุมชนวัดสระเกษ เป็นชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นอาศัยอยู่ในเขตที่ดินของวัด และเอกชน โดยการเข้าชุมชนแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณพ.ศ. 2529 - 2530 เนื่องจากชุมชนวัดสระเกษตั้งอยู่ใจกลางเมืองใกล้แหล่งงานและสถานศึกษา ทำให้ประชากรในชุมชนมีความหลากหลายประกอบกับมีประชากรที่มาจากหลายภูมิภาคเข้ามาอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง ชุมชนแห่งนี้จึงมีประชากรเคลื่อนย้ายเข้าออกตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดอาการและปัญหาต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์เห็นห่างขาดความร่วมมือในชุมชน ปัญหาการพนัน ยาเสพติด วัยรุ่น เป็นต้น นอกจากนี้ ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างแออัดทำให้เกิดปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมสาธารณสุขโรคภัยและน้ำเสียเป็นจำนวนมาก (ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ, 2547)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อให้สังคมมีการแบ่งปัน

ในการดำเนินชีวิต เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข รวมถึงการเห็นคุณค่าของตนเอง และของสังคม การรู้คุณและตอบแทนคุณ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธานุญาตสาธยาย
3. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชน วัดสระเกษ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชน วัดสระเกษ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเอกสาร และ สัมภาษณ์มีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยคัดเลือกกลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีความรู้ในเรื่องจิตอาสาและการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา มีประสบการณ์ 5 ปีขึ้นไป แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น 2) กลุ่มหัวหน้าชุมชน และ 3) กลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน ทั้งหมด 9 คน

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ หลักธรรมในพระไตรปิฎก และเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานด้านจิตอาสาและด้านวิจัย มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรง และครอบคลุมเนื้อหา โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้เท่ากับ 0.51 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 และจัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสา และ 3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา นำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้วิธี Content Analysis และสรุปผลโดยภาพรวม

3. การเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 ศึกษาหลักพุทธธรรม และระยะที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา พบว่า แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาเป็นกระบวนการคิดในการใช้เป็นหลักในการทำงานของจิตอาสา โดยเริ่มต้นจากผู้นำชุมชน คือ คณะสงฆ์วัดสระเกษ จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรและสถานที่จนกลายเป็นกิจกรรมและหล่อหลอมให้เป็นกลายเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เกิดจิตอาสาขึ้น การทำงานหนักเพื่อผู้อื่น จากกิจกรรมจนกลายเป็นกิจวัตร การพัฒนาจิตอาสาเหล่านี้จึงเรียกได้ว่าเป็นอริยธรรมมี 4 ประเด็น ได้แก่

1. ด้านผู้นำ ผู้นำที่ดีนั้นทำตามหลักธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดังเช่น พรหมวิหาร สาราณียธรรม ทศพิธราชธรรม เมื่อผู้นำมีหลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้ย่อมทำให้องค์กรที่เป็นจิตอาสาที่มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น และผู้ตามก็ทำตามได้อย่างผาสุกเช่นกัน
2. ด้านวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องมีข้อตกลงในชุมชน ซึ่งเกิดจากข้อตกลงของผู้ที่อยู่ร่วมกันในชุมชน หลักธรรมของบุคคลในชุมชน ได้แก่ ทาน กัลยาณมิตรธรรม ภาวนา ขรवासธรรม เมื่อแต่ละบุคคลมีหลักธรรม หรือใช้หลักธรรมดังกล่าว ย่อมทำให้ชุมชนเป็นกรอบป้องกันทั้งตัวบุคคลเอง และเป็นเครื่องป้องกันบุคคลให้เป็นจิตอาสาที่ดี
3. ด้านสถานที่ สถานที่หรือสิ่งแวดล้อมมีส่วนช่วยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนอยู่อย่างผาสุกด้วยหลักธรรม เช่น สาราณียธรรม คือ หลักธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
4. ด้านวิถีชีวิตชุมชน ในวิถีชีวิตชุมชนถ้าบุคคลในชุมชนมีหลักธรรมของการอยู่ร่วมกันเป็นวิถีชีวิตย่อมนำความสุขมาให้หลักธรรมดังกล่าว คือ สาราณียธรรม 6

การศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า หลักพระพุทธศาสนาโดยทั่วไป โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นการให้ เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่ว่าจะเป็นให้ด้วยแรงหรือทรัพย์สินเงินทอง ไม่เลือกว่าจะยากดีมีจนอย่างไร พระพุทธศาสนาเถรวาทสอนให้ทุกสรรพชีวิตได้มีโอกาสช่วยเหลือกันและกัน และมีผู้นำที่จะช่วยสร้างศรัทธา ให้คนหมู่มากร่วมกันเกื้อกูลสังคม

1. หลักธรรมของผู้นำจิตอาสา เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นเครื่องให้ความสำเร็จตามความประสงค์ เป็นธรรมอันประเสริฐที่ไม่มีโทษ เป็นธรรมของสัตว์บุรุษประกอบด้วย พรหมวิหาร สาราณียธรรม เป็นระบบการพัฒนาความเป็นผู้นำอย่างยั่งยืนที่ใช้พัฒนามนุษย์

2. หลักธรรมของบุคคลในชุมชน ประกอบด้วย ทานหรือการให้กัลยาณมิตรธรรม การเป็นมิตรที่ดี การพัฒนา และการเสียสละ เป็นระบบการพัฒนาตัวบุคคลในชุมชนให้เจริญยิ่งขึ้น ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทั้งได้ช่วยพัฒนาตนเองและผู้อื่นไปด้วยพร้อมกัน

3. หลักธรรมชุมชน หมายถึง หลักธรรมที่ตัวองค์กรจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลในชุมชนช่วยกันทำงาน หรืออยู่ร่วมกันได้ง่ายขึ้น และสามารถพัฒนาจิตอาสาได้ง่ายขึ้นด้วย ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอยเป็นระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ใช้พัฒนา เทคโนโลยี และสังคม

4. หลักธรรมของการอยู่ร่วมกัน เป็นหลักสำคัญของคนในชุมชนทุกคนที่จะต้องมี เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก เพื่อให้การพัฒนาจิตอาสาของงานขึ้นไป หลักธรรมในที่นี้จะเกี่ยวข้องกับการติดต่อสื่อสารธรรมของการอยู่ร่วมกัน และวินัย มีหลักธรรมดังต่อไปนี้ คือ สาราณียธรรม 6 เป็นระบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ใช้พัฒนา มนุษย์ และสังคม สาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 1) เมตตาทายกรรม คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา 2) วจีกรรม ประกอบด้วย เมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุทธิเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน 3) มโนกรรม ประกอบด้วย เมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาทหากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติเหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม 4) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดงความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน 5) สีสสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตามสถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น 6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ โดยแนวคิดทั้ง 4 หลักการนี้ประกอบเข้าในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และเป็นระบบที่ช่วยในการพัฒนาคน คือ พัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และโยนิโสมนสิการทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า

“เมื่อบุคคลมีจิตอาสาย่อมนำไปสู่การลงมือทำงานจิตอาสา ซึ่งกล่าวคือ การด้วยความสมัครใจเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ หรือเดือดร้อน หรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม โดยการเสียสละกำลังกาย ใจ เวลา สติปัญญา” (กลุ่มผู้นำท้องถิ่น, 2563)

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนสามารถสรุปได้ 3 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านความพึงพอใจของผู้นำ และด้านผลสำเร็จของการทำงาน ซึ่งทั้ง 3 ด้านมีส่วนสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตที่มีผลต่อ

จิตอาสา คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีธรรมเป็นตัวผสานเชื่อมต่อ ย่อมทำให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้เข้าอกเข้าใจกัน มีความเห็นแตกต่างแต่ไม่ขัดแย้งกัน มีความสัมพันธ์เหมือนคนในครอบครัวเดียวกัน มีใจเป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เพิ่มเติมส่วนที่ยังขาดอยู่เข้าไป หรือเป็นนำส่วนประกอบย่อยมารวมกัน เพื่อทำให้เป็นส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดที่ใหญ่กว่า ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานจิตอาสา จึงเกิดเป็นการผสมผสานเข้าด้วยกัน เกิดองค์ความใหม่ขึ้น มี 2 ลักษณะ คือ 1) การนำความรู้จากสาขาวิชาที่สนใจมาผสมผสานกันให้เป็นเนื้อเดียวกัน และ 2) การผสมผสานความรู้แต่ละสาขาวิชาให้ไปเพิ่มความรู้สมบูรณ์กับสาขาวิชาอื่น โดยยึดหลักธรรมและหลักการทำงานตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นแนวคิดหลัก และใช้แนวคิดและหลักการในการทำงานจิตอาสา รวมทั้งประสบการณ์ในการทำงานจิตอาสา เป็นแนวคิดเสริม เพื่อให้ “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา” มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจิตอาสาได้อย่างหลากหลาย โดยมีกรอบหรือประเด็นในการทำงาน ได้แก่ ความหมายของจิตอาสา แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา และหลักการทำงานจิตอาสา แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงานจิตอาสา สิ่งที่ได้รับในการทำงานจิตอาสา และแนวทางพัฒนาจิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับคำพูดที่ว่า

“ผู้ที่มีจิตอาสาที่มีความใส่ใจ สังเกต และไม่นิ่งดูดายกับความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือปัญหาของผู้อื่น สามารถพิจารณาให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสมได้ โดยนำสาราณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี ” (กลุ่มหัวหน้าชุมชน, 2563)

เมื่อมีหลักพุทธธรรมในจิตใจประกอบกับแรงจูงใจในการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากแล้ว จิตอาสาเหล่านี้ก็จะเกิดทัศนคติของการทำงานจิตอาสา ซึ่งงานจิตอาสา เป็นงานหรือการกระทำที่ทำเพื่อช่วยเหลือหรือเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือให้ผู้อื่นมีชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุข และคลายจากความทุกข์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเกิดจากการเสียสละโดยสมัครใจของผู้ที่มีจิตอาสา โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ซึ่งงานของจิตอาสานั้นมีอยู่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับบทบาทและหน้าที่ที่ต้องการความช่วยเหลือในขณะหรือเหตุการณ์นั้น ๆ โดยสรุปแล้วมีอยู่ 4 ด้าน คือ งานจิตอาสา หรือการให้ความช่วยเหลือทางด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้านสังคม ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ 1) งานจิตอาสาทางด้านกายภาพ คือ การให้ความช่วยเหลือทางด้านวัตถุสิ่งของ หรือความรู้ต่าง ๆ เพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้อื่นที่กำลังเดือดร้อนและขาดแคลนในเรื่องของวัตถุ เช่น การให้ความช่วยเหลือทางด้านปัจจัย 4 รวมไปถึงการให้ความรู้ เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถนำความรู้นั้นไปประกอบสัมมาอาชีพ หรือแสวงหา

ปัจจัย 4 ได้ด้วยตนเอง หรือการให้ความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพ คือ การดูแลรักษาผู้ป่วย หรือผู้สูงอายุ เป็นต้น 2) งานจิตอาสาทางด้านจิตใจ คือ การให้ความช่วยเหลือที่เน้นการเยียวยาทางจิตใจสำหรับผู้ที่มีปัญหาหรือความทุกข์ทางจิตใจ เช่น ผู้ที่สูญเสียหรือพลัดพรากจากสิ่งที่รัก หรือผิดหวังจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น 3) งานจิตอาสาทางด้านปัญญา คือ การให้ความช่วยเหลือโดยการให้สติปัญญา ผ่านความรู้ หรือข้อคิด เพื่อเกื้อกูลต่อการใช้ชีวิตอย่างมีสัมมาทิฐิ หรือมีความรู้ ความเห็นที่ถูกต้อง กล่าวคือ เป็นการให้ความรู้ทั้งความรู้ทางโลก เพื่อการดำเนินชีวิตและการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตทั่วไป และการให้ความรู้ทางธรรม หรือธรรมทาน เป็นการแนะนำสั่งสอนเพื่อบุคคลนั้น ๆ ได้เห็นและเข้าใจถึงสัจธรรม หรือความจริงของชีวิตและของสิ่งทั้งหลาย เกิดปัญญา สามารถละคลายจากความยึดมั่นถือมั่นอันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ ละจากการกระทำอันไม่ถูกต้องหรือเห็นผิด และกลับมาดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและเป็นอิสระจากทุกข์ได้ 4) งานจิตอาสาทางด้านสังคม คือ การบำเพ็ญประโยชน์หรือการช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สังคมมีความเจริญไปในทางที่ดีงามและเกิดประโยชน์สุขแก่คนในสังคมโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นการให้ความช่วยเหลือสังคมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการสร้างสรรค์สังคมและแก้ไขปัญหาสังคม รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือเมื่อสังคมเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ รวมทั้งการช่วยเหลือสังคมผ่านการเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาสังคมต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบประเด็นสำคัญ คือ แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสา และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา แรงจูงใจ เป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของจิตอาสา ซึ่งเกิดจากแรงจูงใจภายในและภายนอกที่ควบคู่กันจนเกิดเป็นแรงผลักดันให้ขับเคลื่อน หรือเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเกิดความสนใจในความทุกข์ของผู้อื่น ทำให้เกิดเป็นความเสียสละและปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์นั้น การเป็นจิตอาสาตระหนักถึงการทำความดีมากขึ้น ซึ่งเห็นด้วยกับ อิดาชนก วงศ์พิทักษ์ กล่าวว่า แรงจูงใจอาสาสมัครมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสา ($r = 0.54$) ซึ่งสาเหตุน่าจะเกิดจากการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้นำชุมชนจะมีบทบาทที่สำคัญในการที่จะทำให้ผู้นำชุมชนมีความเต็มใจ และมีความพึงพอใจ พร้อมทั้งมีความตั้งใจที่จะทุ่มเทในการปฏิบัติงานเพื่อความสำเร็จและความก้าวหน้า และยังเป็นการกระตุ้นหรือเร้าให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ

ที่จะช่วยให้งานบรรลุเป้าหมาย กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมในการปฏิบัติงานด้วยความขยัน อดทน อดออม ทั้งยังอุทิศเวลา แรงกาย แรงใจ สติปัญญา โดยมีความสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบควบคู่กันไปด้วย และช่วยให้เกิดพลังในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดได้ (ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์, 2556)

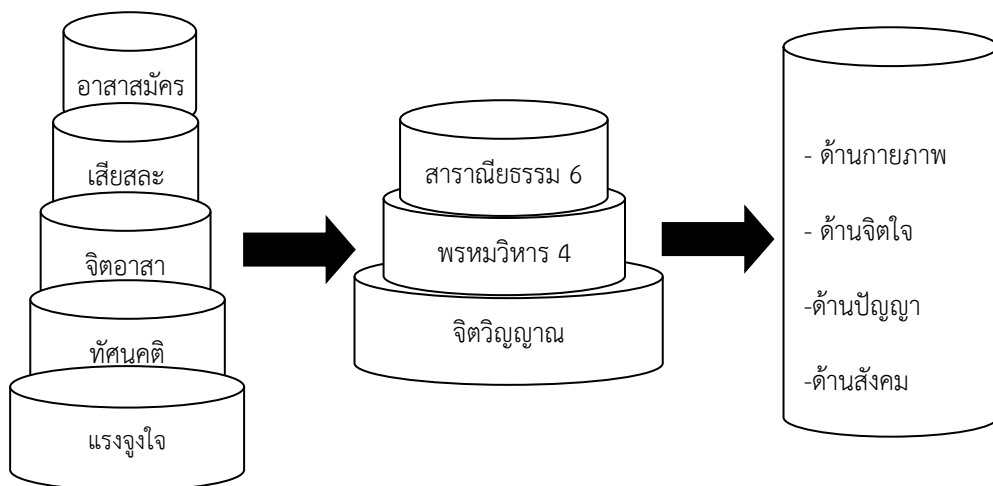
จากการศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสา หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสา คือ สาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 1) เมตตาการุณยธรรม 2) เมตตาวิจิตรธรรม 3) เมตตาโมกขธรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีสสามัญญตา และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา การพัฒนาจิตอาสาเหล่านี้จึงเรียกว่า เป็นอริยธรรม มี 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ด้านผู้นำ ได้แก่ พรหมวิหาร สาราณียธรรม ทศพิธราชธรรม 2) ด้านวัฒนธรรมของชุมชน ได้แก่ ทาน กัลยาณมิตรธรรม ภาวนา ขรवास ธรรม เมื่อแต่ละบุคคลมีหลักธรรม หรือใช้หลักธรรมดังกล่าว ย่อมทำให้ชุมชนเป็นกรอบป้องกัน ทั้งตัวบุคคลเอง และเป็นเครื่องป้องกันบุคคลให้เป็นจิตอาสาที่ดี 3) ด้านสถานที่ ได้แก่ สาราณียธรรม 6 และ 4) ด้านวิถีชีวิตชุมชน ได้แก่ สาราณียธรรม 6 ดังเช่น จามรี ศิริจันทร์ ที่กล่าวถึง การพัฒนาจิตอาสาของครูตามหลักพุทธธรรมน้อมนำสู่ความเจริญงอกงามในจิตใจของครู ผู้เป็น ปุชนียบุคคลอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีคุณธรรมเพื่อให้ศิษย์ได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียนไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ครูที่ดีต้องมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อศิษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้การพร่ำสอนต้องอาศัยเทคนิคที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของลูกศิษย์แต่ละคน ครูที่ดีต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม 4 ประการ คือ 1) เมตตา เสียสละ อนุเคราะห์ สงเคราะห์ 2) มีกรุณา โดยฝึกให้เป็นผู้ที่มีความสงสารต่อศิษย์ เมื่อสอนต้องสอนด้วยความกรุณาใช้วาจาที่ไพเราะซาบซึ้งใจ พูดสุภาพอ่อนโยน 3) มีมุทิตา โดยการฝึกไม่มีความอิจฉา ริษยาต่อศิษย์ และ 4) มีอุเบกขา โดยการฝึกให้มีการปล่อยวางและ ประพฤติปฏิบัติด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย สังคหวัตถุ 4 อันเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจลูกศิษย์ครูต้องเป็นผู้ให้ ความรู้ เสียสละ สงเคราะห์ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน พูดสุภาพ พูดแนะนำ สั่งสอนสิ่งที่เป็นประโยชน์ สร้างประโยชน์ให้กับคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน วางตัวให้เหมาะสม ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วมสุข และสร้างบุคลิกให้น่าเลื่อมใสศรัทธา แล้วครูที่มีจิตตั้งพรหมมีการปฏิบัติด้วยสังคหวัตถุจะเป็นครูผู้มีจิตอาสาที่ น่าเลื่อมใสศรัทธา เป็นพลังในการสร้างสรรค์สังคมและประเทศชาติสืบไป (จามรี ศิริจันทร์, 2560)

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา สรุปได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานของจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด เกิดการกระตุ้นการใช้ความคิดของคนชุมชนให้ รู้จักคิดอย่างถูกต้อง เป็นวิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดปัญญา รู้คิดเท่าทันเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง สัมพันธ์กับการพัฒนาการของชีวิต เกิดผลต่อทำที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

โดยรวมทำให้เกิดพฤติกรรมจิตอาสาอย่างยั่งยืนในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเพชร สมศรี กล่าวว่า การส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาแนวพุทธของอาสาสมัคร ดำรวจชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานความสามัคคีของอาสาสมัครตำรวจชุมชนในการร่วมมือร่วมใจให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อสร้างความผูกมิตรรักใคร่กลมเกลียว และเชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างตำรวจในพื้นที่อาสาสมัคร ตำรวจชุมชนกับคนในชุมชนของตนเองและชุมชนใกล้เคียงจะเห็นได้ว่า ผู้ที่เป็นอาสาสมัครตำรวจชุมชนในเขตกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัด สระบุรีส่วนใหญ่ เป็นผู้มีจิตอาสาที่มีการให้ทาน ด้วยการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทั้ง แรงกาย แรงใจ ทรัพย์สิน ตลอดจนการให้ความรู้ คำแนะนำ อบรม ตักเตือนอย่างกัลยาณมิตร มีปิยวาจา ด้วยถ้อยคำที่สุภาพเรียบร้อย พูดแต่สิ่งดี ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือต่อส่วนรวม ไม่พูดถ้อยคำที่ก่อให้เกิดการแตกแยก มีการใช้ภาษาที่ให้เกียรติ และแสดงความเคารพนับถือผู้ที่อาวุโสกว่าตน สร้างความมั่นใจ เป็นที่ชื่นชม นานับถือต่อผู้ที่พบเห็น และอยากที่จะเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ด้วย มีอัธยาศัย ด้วยการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์แต่สิ่งดี ๆ มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ร่วมกันทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และช่วยเหลือเกื้อกูลกันจนงานสำเร็จลุล่วง มีการร่วมกันทำกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เพื่อการส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จของงาน มีสมานัตตตาด้วยการประพฤติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เลือกปฏิบัติ รู้จักการวางตนอย่างเหมาะสมแก่ฐานะของตนตามกาลเทศะ มีกริยามารยาทสุภาพ เป็นมิตรกับทุกคน ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมกันแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม (ดวงเพชร สมศรี, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา
Application of Buddhist principles in volunteer work

จากข้อค้นพบในงานวิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ว่า จิตอาสาสร้างสันติภาพ หรือเรียกว่า “volunteer for tranquility model” การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา เป็นการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบ แบบแผน ก่อให้เกิดความเรียบร้อย เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ซึ่งการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมในการทำงานเพื่อสังคมนั้น สามารถที่จะให้ความร่วมมือให้เกิดการพัฒนาสังคม โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทำให้สังคมเกิดสิ่งดี ๆ เป็นกระบวนการของการฝึก “การให้” ที่ดี เพื่อขัดเกลาละวางตัวตนและบ่มเพาะความรัก ความเมตตาผู้อื่น โดยไม่มีเงื่อนไข ทั้งนี้ กระบวนการของกิจกรรม ซึ่งเป็นการยอมสละตน เพื่อรับใช้และช่วยเหลือแก้ไขวิกฤติปัญหาของสังคม อาสาสมัครจะได้เรียนรู้ละเอียดอ่อนต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวมากขึ้น สัมผัสความจริงเชื่อมโยงเหตุและปัจจัยความสุขและความทุกข์ เจริญสติในการปฏิบัติงาน ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า พรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพื่อให้เกิด “การให้” ที่ดี กิจกรรมอาสาสมัคร จึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลได้ขัดเกลาดนเอง เรียนรู้ภายใน และเกิดปัญญาได้ และการนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา เป็นหลักธรรมว่าด้วยการเสียสละโดยสมัครใจของผู้ที่มีจิตอาสา โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน ซึ่งงานของจิตอาสานั้นมีบทบาทและหน้าที่ที่ต้องการความช่วยเหลือในขณะหรือเหตุการณ์นั้น ๆ อยู่ 4 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้านสังคม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา คือ แรงจูงใจ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานของจิตอาสานั้นเกิดจากแรงจูงใจภายในและภายนอกควบคู่กัน จนเกิดเป็นแรงผลักดันให้ขับเคลื่อนหรือเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเกิดความเห็นใจในความทุกข์ของผู้อื่น เกิดความเสียสละและปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่น ในส่วนของหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสา คือ สาราณียธรรม 6 ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวาจากรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีสสามัญญตา และ 6) ญาณสามัญญตา และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา คือ การเปลี่ยนแปลงวิธีคิด เกิดการกระตุ้นการใช้ความคิดของคนชุมชนให้รู้จักคิดอย่างถูกต้อง เป็นวิธีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดปัญญารู้คิดเท่าทันเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง สัมพันธ์กับการพัฒนาการของชีวิต เกิดผลต่อท่าทีที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยรวมทำให้เกิดพฤติกรรมจิตอาสาอย่างยั่งยืนในการดำเนินชีวิต ในด้านการอภิปรายผลสรุปได้ว่า แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาและหลักการทำงานจิตอาสา หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา จากการศึกษาข้อมูลไม่พบบางงานวิจัยที่สามารถเปรียบเทียบกันได้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยสรุปโดยรวมว่า ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านวัตถุเป็นสาเหตุที่ทำให้

สังคมให้ความสำคัญค่านิยมที่ผิด ส่งผลให้มีความสำคัญทางด้านจิตใจ กลับเสื่อมโทรม จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่สังคมปัจจุบันควรมีการปลูกฝังความสำนึก ให้กับบุคคล เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่องานของตนเองและสังคม การสร้าง “จิตอาสา” “จิตสาธารณะ” “อาสาสมัคร” เพื่อให้ผู้คนได้เปลี่ยนทัศนคติตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะส่วนรวมมากกว่าตนเอง คือ การรู้จักคำว่า “ให้” เป็นการปลูกจิตสำนึกให้ผู้คนรู้จัก การเสียสละ การร่วมแรงร่วมใจร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อสังคมและส่วนรวมมากขึ้น ข้อเสนอแนะการดำเนินการวิจัย ได้แก่ 1) ควรศึกษาวิจัยภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของคณะสงฆ์ ในการประสานความสามัคคีปรองดองเพื่อลดความขัดแย้งในชุมชนและสังคม โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำ 2) ควรทำการวิจัยเชิงปริมาณในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเทศบาลนครสงขลา และ 3) ควรศึกษาวิจัยในการสงเคราะห์อย่างยั่งยืนของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มผู้นำท้องถิ่น. (9 ตุลาคม 2563). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (พระสถาพร ปุณณนนโท (เจ้าอาวาส), ผู้สัมภาษณ์)
- กลุ่มหัวหน้าชุมชน. (9 ตุลาคม 2563). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (พระสถาพร ปุณณนนโท (เจ้าอาวาส), ผู้สัมภาษณ์)
- จามรี ศิริจันทร์. (2560). การพัฒนาจิตอาสาของครูตามหลักพุทธธรรม. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 4(1), 70-83.
- ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์ และคณะ. (2547). ชุมชนแออัดเมืองสงขลา: พัฒนาการและแนวทางการพัฒนา. วารสารปาริชาติ, 16(2), 78-89.
- ดวงเพชร สมศรี. (2561). การส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาเชิงพุทธของอาสาสมัครตำรวจชุมชน. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 14(พิเศษ), 75-86.
- ธิดาชนก วงศ์พิทักษ์. (2556). ปัจจัยจิตสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของนิสิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ประพิพรธณ ภาณุวาทัน. (2556). จิตอาสา คือดอกไม้ที่ไม่ให้ผล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พัฒนาพานิชย์ จำกัด.

- พระครูอาทรปริยัติยานุกิจ (สุจิตโต/เพียรสองชั้น). (2555). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการ บริหารงานบุคคลในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา . มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมนึก ตีสว โส (มโนธรรม). (2555). การบริหารบุคลากรทางการศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนทร ธมมธโร (บุญคง). (2560). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.